

Yttrande

Utbildningsnämnden

Dnr: 25UN25

Handläggare:

2025-02-18

Susanne Haga

Yttrande över e-petition - Skolmat för alla

Inledning

En e-petition gällande skolmat för alla har lyfts fram för behandling av utbildningsnämnden. E-petitionen har nummer 353875.

E-petitionären uppger att många elever hoppar över att äta skolmåltiderna av olika anledningar. Det kan enligt e-petitionären bero på att de inte tycker om maten eller att eleven har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Förslaget är att Gävle kommun likt Bollnäs kommun ska servera barnen en maträtt varje dag som är populär och som barnen äter så vi får piggare barn som orkar ta sig igenom en hel skoldag och fritids.

Yttrande från Utbildning Gävle

Enligt skollagen ska elever i grundskola och anpassad grundskola utan kostnad erbjudas näringsriktiga skolmåltider. I gymnasieskola och anpassad gymnasieskola finns det inget krav på att det ska serveras skolmåltider.

Den kost som serveras på de kommunala skolorna regleras genom avtal med kostleverantören. Man följer Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan avseende energi- och näringsinnehåll och utgår från de Nordiska näringsrekommendationerna. Matsedlarna är energi- och näringsberäknade.

Varje dag serveras två olika maträtter varav minst ett alternativ är en lakto-ovo vegetarisk rätt. Dessutom serveras salladsbuffé med minst sex sorters grönsaker, hårt bröd, margarin, vatten och mjölk. Maträtterna uppfyller skollagens krav på näringsriktiga måltider.

Elever som på grund av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller liknande behöver anpassningar av maten kan ansöka om anpassad matsedel. Även om eleven äter anpassad måltid är denne alltid välkommen att äta den ordinarie maten.

I Gävle kommun kan elever påverka skolmaten genom medverkan i form av matråd på flera av skolorna. Vissa skolor har omröstningar om en favoriträtt hos eleverna som sedan serveras en viss dag. Det är alltid måltidspersonal från de olika skolorna med vid centrala menygenomgångar och de berättar vad som fungerar bra och mindre bra i skolmatsalarna.

Försöket med en tredje maträtt i Bollnäs kommun

Under höstterminen 2023 genomförde Bollnäs kommun ett försök där man på fyra grundskolor serverade makaroner och köttbullar som en tredje rätt. Syftet var att prova på en ny arbetsmetod för att få fler elever att äta sig mätta. Målet var att undersöka om elever som äter selektivt och inte har intyg på anpassad kost vågade testa mer av den ordinarie maten. Man förväntade sig också effekter som förbättrad måltidsmiljö och fler mätta elever som orkade fokusera en hel skoldag och bidra till en lugnare och gladare miljö på skolorna och lektionerna.

Anledningen till att man valde köttbullar och makaroner var att det är lätt för köken att göra i ordning och att det är populärt hos eleverna. På två av skolorna serverades varma köttbullar och makaroner och på två av skolorna serverades det kallt i salladsbuffén, på grund av utrymmesbrist. Vårterminen 2024 återgick man till det ordinarie måltidsutbudet.

Efter vårterminen 2024 gjorde man en utvärdering av försöket. Utvärderingen visade att på de skolor där det serverades varma köttbullar och makaroner var fler elever

nöjda och mätta under höstterminen 2023. En majoritet av lärarna på dessa skolor ansåg också att koncentrationen hos eleverna och ljudnivån på lektionerna varit bättre. Det framgår dock av utvärderingen att det finns andra faktorer som kan ha påverkat utfallet. Svarsfrekvensen på den enkätundersökning som gjordes hos eleverna under hösten 2023 var 78% medan den enkätundersökning som gjordes vårterminen 2024 endast hade en svarsfrekvens på 30%. Vidare fattades i december 2023 ett beslut om att minska ramen för pedagogiska måltider vilket kan ha påverkat resultatet.

I utvärderingen konstaterar Bollnäs kommun att det skulle få negativa ekonomiska konsekvenser att införa en tredje alternativ maträtt. Tre av fyra kök uppgav att matsvinnet hade ökat under höstterminen 2023. Man konstaterade också att en tredje maträtt skulle kräva att serveringslinjerna kompletterades i flera kök vilket skulle innebära en extra kostnad. Måltidspersonalen upplevde även en något högre arbetsbelastning och viss stress i samband med försöket. Vidare konstaterades att det skulle få miljömässiga negativa konsekvenser att dagligen servera köttbullar utifrån högre klimatpåverkan samt det ökade matsvinnet man sett under försöket. Köttbullar och makaroner som en tredje maträtt serverades bara under försöksperioden höstterminen 2023 och i nuläget finns inte något tredje alternativ på menyn.

Livsmedelsverkets synpunkter

Livsmedelsverket har kritiserat försöket i Bollnäs kommun då man anser att ansvaret för att välja näringsrik mat läggs på barnen. Detta är ett val barn inte ska behöva göra menar Livsmedelsverkets skolmatsexpert. Skolmatsexperten framhåller att bra skolmat är den som barn tycker om men som ändå utmanar deras smaker. Genom att servera köttbullar och makaroner varje dag riskerar utvecklingen ta ett steg tillbaka.

Vidare menar Livsmedelsverket att en trivsamt måltidsmiljö och rätt förutsättningar är av stor betydelse för att barnen väljer att äta, snarare än vad som erbjuds på menyn. Att servera köttbullar och makaroner är en kortsiktig lösning på ett problem som är mer komplext.

Sammantagen bedömning

Om Gävle kommun skulle införa en tredje maträtt i form av köttbullar och makaroner, likt försöket i Bollnäs kommun, är det sannolikt att utfallet skulle bli liknande det i Bollnäs. Det är möjligt att det initialt skulle leda till att flera elever äter sig mätta, i de fall det är möjligt att servera köttbullarna och makaronerna varma. Det är dock osäkert om detta skulle hålla i sig över tid. Det skulle troligen leda till ökat matsvinn, vilket går emot målet i Gävle kommuns miljöstrategiska program om minskat matsvinn. Det skulle även gå emot målet i det miljöstrategiska programmet om att Gävle kommuns inköp av rött kött ska minska. Bollnäs kommun valde att efter försöksterminen återgå till att servera två maträtter.

Livsmedelsverket ställde sig kritiska till försöket i Bollnäs kommun av flera skäl och ansåg bland annat att det var ett steg tillbaka i utvecklingen att servera köttbullar och makaroner varje dag.

Det serveras redan nu två olika maträtter i Gävles kommunala skolor. Dessutom serveras salladsbuffé, bröd, margarin, vatten och mjölk. Maträtterna uppfyller skollagens krav på näringsriktiga måltider. Elever som på grund av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller liknande behöver anpassningar av maten kan ansöka om anpassad matsedel. Det finns vissa möjligheter för elever att påverka vilka maträtter som serveras.

Utbildning Gävle gör bedömningen att det i Gävle kommuns skolor inte bör införas någon tredje maträtt, likt försöket i Bollnäs kommun.